

Quantes cultures?

Fa trenta-cinc anys (maig del 1959) Charles Percy Snow pronunciava a Cambridge una conferència que havia de somoure el món cultural i incorporar un nou concepte. El text de Snow es deia "Les dues cultures i la revolució científica" (publicada en català per Edicions 62 en 1965). L'intel·lectual anglès, des de la seva doble posició de físic i de novel·lista, criticava la ignorància mútua entre la gent dels dos camps de la cultura i encunyava una expressió que faria forat: les dues cultures.

Snow analitzava les necessitats de la societat i, en la seva conferència, demanava la incorporació de més elements de la cultura tecnocientífica. Probablement fou aquest element —que no era central en les seves tesis— el que va provocar més crítiques, fins al punt que alguna de les respostes a Snow va acabar al jutjat.

Han passat molts anys, però ciències i lletres, per fer una distinció simplificadora però útil, es mantenen força separades, amb certes excepcions. I als Països Catalans, també amb excepcions, ciències i lletres semblen donar-se l'esquena molt més que no seria desitjable. Per això, hem parlat amb representants del món de la ciència i del que, genèricament, se'n podrien dir humanitats, per conèixer la seva opinió.

Per començar, la divisió pot ser simplement operativa, però inexacta. Per l'antropòleg i novel·lista Joan F. Mira, "la progressiva especialització dóna una certa base a la denominació de dues cultures, però això no implica que n'hi haja realment dues: la tecnocientífica i la 'no se sap què'. Aquesta segona seria tot un bloc creixent, que no es pot col·locar ni en l'humanisme tradicional ni en la tecnociència".

"Les dues cultures" és una denominació molt utilitzada, però polèmica. És vàlida ara? Per l'ecòleg Ramon Folch, "de cultura, només n'hi ha una, tot i que entenc la intenció de Snow. Hi ha uns components artístic-literaris i uns components tecnocientífics, però la cultura s'ha d'entendre com la integració de tots plegats". En canvi, Santiago Riera i Tuèbols, historiador de la ciència i de la tècnica i enginyer, pensa que "ara no sols parlaria de dues cultures, sinó de més de dues, per la progressiva especialització".

Per l'escriptor Valentí Puig, la divisió és ostentosa, però vàlida. I Mira encara va més lluny: "El problema no és que hi haja un gran bloc que dóna l'esquena a l'altre, sinó que ca-

El físic i escriptor C. P. Snow popularitzà fa trenta-cinc anys la idea de les dues cultures —científica i humanística—, segons la seva opinió, massa separades. Avui, i als Països Catalans, es troben també allunyades? Per saber-ho hem parlat amb intel·lectuals de totes dues branques.

da gremi i cada capelleta es donen l'esquena. Un historiador de l'art desconeix la història de la literatura i un especialista en literatura francesa ignora la literatura alemanya".

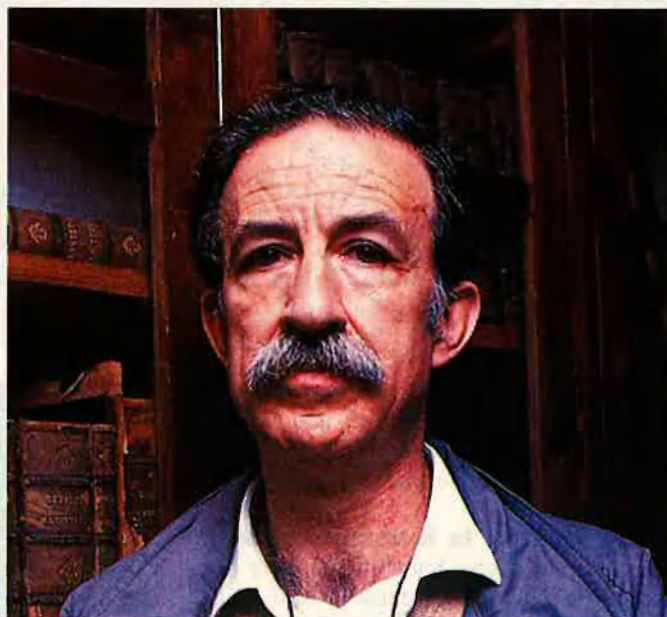
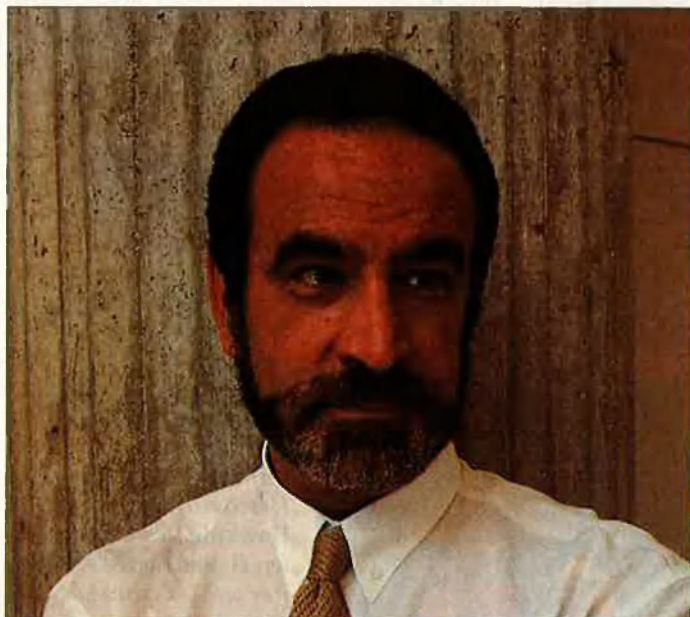
I amb aquesta partició de la cultura, com podem definir què és una persona culta? Per Folch seria "la que té una informació suficient i equilibrada de les dues subcultures, per a qui Darwin és tan important com Shakespeare i que llegeix tant Saramago com Stephen Jay Gould". Riera opina que avui "per cultura s'entén majoritàriament, de forma 'oficial', les humanitats. Crec que, cultes, ho serien tant humanistes com científics, però entre la classe més o menys il·lustrada predominen els humanistes amb ignorància total de la ciència".

Valentí Puig recorda l'impacte social de la ciència: "Avui el món és, afortunadament, tecnificat. La tecnologia és un element de llibertat, perquè ha fet més per l'alliberament de la dona que no pas els sufragis. Però també cal tenir en compte la filosofia, perquè les grans dictadures han tingut base filosòfica".

L'escriptor Jaume Fuster considera ineludible el coneixement científic: "Crec que, en l'escriptor de creació, és imprescindible l'interès per la ciència. I es tenen més coneixements sobre ciència, de forma inconscient, del que creu un mateix. És un terreny a aprofundir. Alguns escriptors ho fan de manera explícita. A *Senyoria*, Jaume Cabré aplica els seus coneixements d'astronomia i a *La cavalleria impossible* Joan Rendé ha necessitat coneixements de biologia animal i de cria de cavalls".

Complexitat creixent. Però accedir a aquest coneixement no és fàcil. Mira diu que "ara, amb qualsevol inventari, trobaríem que cap persona no és culta. Fins i tot els coneixements fonamentals, en ciència, són complexos. La meua filla estudia biologia i a mi em resulta molt difícil d'entendre l'ADN o els cromosomes. En canvi, fa trenta o quaranta anys jo creia que sabia què era un àtom. La cultura científica bàsica és ara molt menys assequible que no abans".

Anton M. Espadaler, professor de literatura catalana medieval, va més lluny: "Si llegeixes les revistes científiques veus que s'escriu en un anglès que, és el dels bàrbars i es crea una sospita que, els grans avenços, els expliquen els bàrbars. El llenguatge de la ciència s'ha simplificat massa". Probablement, això és degut al *basic English*, un nivell elemental

que serveix per a la comunicació entre els científics de diversos països.

Però, tot i així, hi podria haver punts d'encontre. Per Folch, "qui sol tenir una visió més completa de la cultura quasi sempre és gent que procedeix de la ciència. S'adonen de les seves mancances i miren de superar-les, quan molt rarament és a l'inrevés". Riera també creu que "potser hi ha una mica més de tendència en els científics a suplir les seves mancances".

Manca de contacte. Per Puig, "la vida intel·lectual és molt endogàmica i tothom es marca un territori. No hi ha fertilitzacions entre sectors de la cultura diferents. Caldria un apropament i un contacte". Aquesta manca de contacte dificulta la discussió conjunta. Per Juli Peretó, professor de biologia a la Univer-

D'esquerra a dreta i de dalt a baix, Jaume Fuster, Juli Peretó, Ramon Folch i Santiago Riera. Ciències i lletres, per fer una distinció simplificada però útil, es mantenen força separades.

sitat de València, "quan parlem d'implícacions ètiques de la recerca en biologia, les reflexions que puguem fer un filòsof o un catedràtic d'ètica mostren moltes mancances en la part científica".

Per Espadaler un punt d'encontre seria la història de la disciplina: "Hi ha ignorància mútua perquè no hi ha una necessitat funcional comuna. Per exemple, falta gent en història de la medicina o de la física, que m'ajudarien a entendre alguns poemes. Com diu Martí de Riquer, 'la persona culta és la que sap la història de la seva especialitat'. Trobar-nos en el passat seria molt útil".

Però, per Peretó, a vegades mirem massa cap al passat: "És fàcil anar enrere i repetir allò que deien Kant o Aristòtil, però una altra cosa seria posar-se al seu lloc i mirar de preveure què dirien sobre els problemes actuals.

Qui llegeix què?

	CIENTÍFICS		LITERATS		TOTAL	
	sí	no	sí	no	sí	no
<i>La Terra en joc</i> (Gore)	2	6	0	8	2	14
<i>Les edats de Gaia</i> (Lovelock)	7	1	2	6	9	7
Alguna de Stephen Jay Gould	5	3	2	6	7	9
<i>La lògica del vivent</i> (Jacob)	6	2	2	6	8	8
Alguna d'Einstein	6	2	4	4	10	6
Alguna de Hubert Reeves	2	6	1	7	3	13
Mitjanes	4,5	3,5	1,9	6,1		
<i>Camí de Sirga</i> o una altra de Moncada	4	4	7	1	11	5
<i>La Plaça del Diamant</i> (Rodoreda)	7	1	7	1	14	2
<i>L'ètica protestant i l'esperit del capitalisme</i> (Weber)	3	5	4	4	7	9
<i>Tirant lo Blanc</i>	7	1	7	1	14	2
Alguna de Sartre	6	2	8	0	14	2
<i>El nom de la rosa</i> o <i>El pèndol de Foucault</i> (Eco)	7	1	7	1	14	2
Mitjanes	5,6	2,4	6,6	1,4		
<i>Les dues cultures</i> (Snow)	5	3	4	4	9	7

Enquestats:

—Ciències: Joan Albaigès, Miquel Barceló, Martí Domínguez, Ramon Folch, David Jou, Salvador Oliva, Juli Peretó, Santiago Riera i Tuèbols.

—Lletres: Anton M. Espadaler, Josep M. Espinàs, Jaume Fuster, Joan F. Mira, Maria Antònia Oliver, Valentí Puig, Ferran Torrent, Vicenç Villatoro.

No hi ha idees immutables, i no sabem si ara Kant diria el mateix. Seria més interessant de saber què opinen filòsofs actuals, però molts no tenen ni idea de ciència”.

Shakespeare i la termodinàmica. Un exemple que posava Snow i que va ser polèmic era la comparació entre els qui no han llegit Shakespeare i els qui no coneixen el segon principi de la termodinàmica. Per ell eren dues mancances culturals semblants. Snow criticava els literats que no sabien res de ciència, però també els científics que només havien llegit “alguna cosa de Dickens”.

Per Fuster, “en el món dels científics que he conegut, que és reduït, hi ha molta més cultura humanista que no pas entre nosaltres de científica. I com més purs, encara més —toquen música o fan poesia—. A l'inrevés no se sol produir”. I finalment, es dol “que hi hagi un rebuig de la tecnologia, que vesteix molt i que es fa des d'una casa plena d'electrodomèstics”.

Pot haver-hi rebuig o simple ignorància mútua. Per fer un petit sondatge hem triat sis llibres sobre ciència i sis obres literàries o filològiques. Hem demanat a les persones que han intervingut en l'enquesta i a alguns

intel·lectuals quines obres havien llegit i quines no. I també hem volgut saber quina era l'última obra de l'altre camp —de ciències, si són de lletres, i a l'inrevés— que havien llegit.

Els resultats (vegeu el requadre) no són gaire descoratjadors, però tampoc gaire engrescadors. Sense dir noms —ni per a bé ni per a mal—, observem que només en un cas (alguna obra d'Einstein) la meitat dels vuit literats enquestats l'han llegida. En els altres casos, ens movem entre dos lectors i cap. També en algunes obres els científics mostren una certa mandra lectora. Així, un llibre com *La Terra en joc*, de l'actual vice-president nord-americà, Albert Gore, només ha estat llegida per dos enquestats.

En el camp literari, hi observem més interès. Només en un cas (Weber) els científics lectors són menys de la meitat. Entre els literats, només en un cas (també Weber) baixen fins a la meitat el nombre de persones que l'han llegit.

Finalment, el llibre que motiva l'enquesta *Les dues cultures i la revolució científica*, de Snow, ha estat llegit només per cinc científics i per quatre literats.

La tria de llibres sempre és subjectiva. Per això, hem demanat també la darrera obra llegida. Entre els científics, hi trobem obres recentment publicades, com *L'ull del faraó*, *Job i la llegenda del Sant Bevedor* o *Com una novel·la*, igual que obres de Highsmith, Eugeni d'Ors o Saint-Exupéry (rellegit). Fins i tot una

ARXIU

obra ben exòtica: *Genjimonogatari*, un clàssic japonès del segle XI.

En canvi, els literats sovint es remunten a la *Història del temps*, de Hawking. També esmenten alguna obra d'Asimov, *Per què les coses són com són*, d'Antoni Lloret, i un llibre del físic Feynmann. I en dos casos confessen que no solen llegir llibres de ciència, però sí els articles divulgatius de la premsa —en especial, dels suplementos.

Cadascú pot treure'n les seves conclusions. Potser una de ben acceptada seria que, tot i alguns petits passos endavant, als Països Catalans ciències i lletres encara resten massa lluny per a poder dur a terme una positiva col·laboració que potenciï la cultura en general.

Xavier Duran

La literatura, en general, interessa més que la ciència. Els espectacles la divulguen.